

FARKLI FAKÜLTELERDE OKUYAN ÖĞRENCİLERİN SİYASAL İDEOLOJİLERİ, OTORİTERYANİZM ve DİNDARLIK DÜZEYLERİ*

Özet Çev.: Melis Çelik**

Otoriteryan kişilik, faşist propagandadan kolay etkilenen, otorite figürlerine karşı çocuklukta oluşan kin ile ilgili bir tutuculuk, hoşgörüsüzlük ve katılık sendromudur. Otoriteryan kişilik çalışmaları, Adorno ve arkadaşlarının oluşturduğu Faşizm Ölçeği (F-Ölçeği) ile başlamıştır. Ölçeğin maddeleri, otoritenin takdir edilmesi ve zayıflığın hor görülmesi gibi “otoriteryan bir yaklaşım”ı yansıtmaktadır. Sonrasında yapılan araştırmalar ise genellikle, otoriteryan kişilik özelliklerinin azınlık karşıtı önyargılar ile ilişkili olduğu görüşünü desteklemektedir.

Adorno ve arkadaşlarının çalışması, siyasal inançlar ve otoriteryanizm arasındaki ilişki hakkında halen devam eden bir tartışma başlatmıştır. Otoriteryan kişilik kuramını eleştirenler, kuramın sol-kanat araştırmacılarının önyargılarını yansıttığını savunmakta ve komünist ideolojinin de otoriteryan olduğunu belirtmektedirler. Otoriteryan kişilik kuramına karşı çıkanların başında gelen Ray, otoriteryan tutum ve davranışların ayrı ölçeklerle değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Otoriteryanizm konusunda farklı bir bakış açısı sunan Sidanius ise, Ray’ın görüşlerini bir tarafa bırakarak, aşırı uçlardaki siyasal görüşlerin etkin bir entelektüel süreci, ılımlılığın ise çoğunluğa uyumu

*Rubinstein, G. (1997). Authoritarianism, political ideology, and religiosity among students of different faculties. *Journal of Social Psychology, 137*(5), 559-567

**Ankara Üniversitesi DTCF Psikoloji Bölümü Lisans Öğrencisi

yansıttığını savunmaktadır. Altemeyer, sosyal öğrenme kuramına dayanarak geliştirdiği Sağ Kanat Otoriteryanizm Ölçeği (SKOÖ) ile konuya daha yeni bir açıklama getirmiştir. Onun otoriteryanizm tanımlaması, otoriteryan boyun eğme, otoriteryan saldırganlık ve geleneksellik olmak üzere üç tutumsal öğeden oluşmaktadır. **Otoriteryan boyun eğme-** toplumda kurumsallaşmış ve yasallaşmış otoriteye sorgulamaksızın boyun eğme; **otoriteryan saldırganlık-** kurumsallaşmış otorite tarafından cezalandırılabilir yaygın bir saldırganlık; **geleneksellik-** toplum ve onun kurumları tarafından yönlendirilen geleneklere güçlü bir teslim oluş anlamına gelmektedir. Ray, Altemeyer’in ölçeğinin tutuculuğu ölçtüğünü savunmuş ve onun yerine kendi geliştirdiği directiveness ölçeğinin kullanılmasını önermiştir. Ancak Altemeyer, kendi ölçeğinin Ray’inkinden farklı olarak, liderlerden çok sıradan insanları değerlendirdiğini söylemiştir. SKOÖ, dünya çapında, yaygın görgül testlere tabi tutulmuş, pek çok araştırmada kullanılmıştır. SKOÖ’nün İbranice bir versiyonu hem İsrail’deki sağ ve sol kanatlar arasındaki siyasi blokların hem de bu bloklar içindeki değişik partilerin destekçilerini başarılı bir şekilde ayırt etmiştir. SKOÖ’nün kültürlerarası geçerliliği, işgal edilmiş topraklardaki Filistinli öğrencilere uygulandığında da kanıtlanmıştır.

Pek çok araştırmacı, sosyopolitik tutumlar, dindarlık ve kariyer seçimi arasındaki ilişki üzerine araştırmalar yapmıştır. Henry, Sims ve Spray, Amerika’da dört binin üzerinde akıl sağlığı uzmanının biyografilerini yayımlamış ve çoğunun ebeveynlerinden daha liberal siyasi tutumları ve daha laik yaşam biçimlerini benimsediğini bulmuşlardır. Rubinstein, akıl sağlığı öğrencileri ve uzmanlarında gözlenen laik tutumları ve sol görüş üstünlüğünü, bu tutumların uzmanlık seçiminden önce ortaya çıktığının bir kanıtı olarak yorumlamıştır.

Weller ve Nadler, İsraili felsefe ve siyaset bilimi öğrencilerinin otoriteryanizm düzeylerinin kimya, biyoloji ve mühendislik öğrencilerinininkinden anlamlı şekilde düşük olduğunu bulmuşlar ve bu sonucu, otoriteryanizmin eğitim alanını ve kariyer seçimini etkilediğinin bir kanıtı olarak değerlendirmişlerdir. Geleneksel değerlere aşırı bağlılığın ve içebakıştan kaçınma eğiliminin (ki bunların ikisi de otoriteryan kişiliğin özelliğidir) teknik bölümleri bir eğitim alanı olarak seçmede rol oynadığını savunmuşlardır. Sosyal ve beşeri bilimlerde okuyan öğrenciler arasında ise hakim eğilimin, kabul edilmiş sosyal değerleri sorgulamak olduğuna işaret etmişlerdir. Roe, ayrıca aile ve kariyer seçiminin ilişkili olduğunu iddia etmiştir. Ona göre, çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlı ve onlarla sıcak ve tatmin edici ilişkiler kuran ailelere sahip çocuklar, insan merkezli uzmanlıkları seçmektedir. Benzer şekilde Nachman da avukat adayları, toplum araştırmacıları ve diş hekimlerinin ailesel geçmişlerinde bu yönde farklılıklar bulmuştur.

Bu çalışmanın amaçları şunlardır: (a) daha geniş bir örneklem ve daha yeni bir otoriteryanizm ölçeği kullanarak Weller ve Nadler'ın çalışmasını tekrarlamak (Weller ve Nadler, Lee ve Warr'ın 1969 ölçeğini kullanmışlardır); (b) beşeri bilimlerde okuyan öğrencilerin sosyal bilimlerde okuyan öğrencilerle ve sağlık bilimlerinde okuyan öğrencilerin teknik bölümlerde okuyan öğrencilerle otoriteryanizm düzeylerini karşılaştırmak; (c) farklı fakültelerde okuyan öğrencilerin siyasi ve dini tutumlarını karşılaştırmak. Daha önceki bulgular temelinde araştırmanın beklentileri ise şöyledir; (a) sağlık bilimlerinde ve teknik bölümlerde okuyan öğrenciler, sosyal bilim ve beşeri bilimlerde okuyan öğrencilerden daha sağ görüşlüdür (b) sağlık bilimlerinde ve teknik bölümlerde okuyan öğrencilerin dindarlık düzeyi, beşeri ve

sosyal bilimlerde okuyan öğrencilerinkinden daha yüksektir; ve (c) sağlık bilimlerinde ve teknik bölümlerde okuyan öğrencilerin SKOÖ puanları, beşeri ve sosyal bilimlerde okuyan öğrencilerinkinden daha yüksektir. Varsayımlar, sosyal ve beşeri bilimlerde okuyan öğrenciler bir tarafta, sağlık bilimlerinde ve teknik bölümlerde okuyan öğrenciler diğer tarafta düşünülerek belirlenmiş olsa da, örneklem dört grup arasında karşılaştırma yapmak ve duyarlı bir ölçüm almak için yeterince geniştir.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışmaya 796 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılardan, yaş ortalaması 24.39 olan (SD = 4.91) 285'i erkek, 394'ü kadın toplam 688 Yahudi, İsraili öğrencinin bilgileri değerlendirilmiştir. Örneklemin 154'ü İsrail kökenli, 199'u Avrupa, Güney ve Kuzey Amerika, Güney Afrika ve Avustralya kökenli, 134'ü Asya ve Kuzey Afrika kökenli ve 192'si Yahudi geçmişleri olan karışık, kökenleri farklı ailelerin çocuklarıdır. Dokuz katılımcı ebeveynlerinden birinin veya ikisinin ülke kökenini belirtmemiştir. Katılımcılar, Kudüs'teki Yahudi Üniversitesi (Hebrew University), Tel-Aviv Üniversitesi ve Teknik Üniversitedeki beşeri bilimler (n=36), sosyal bilimler (n=389), sağlık bilimleri ve eczacılık (n=68) ve teknik bölümlerde (n=195) okuyan öğrencilerden seçilmiştir. Hazırlık okuyan 8 öğrenci, eğitim alanı belirtmeyen 9 öğrenci ve yukarıdaki kategorilere göre sınıflandıramayan 3 öğrenci istatistiksel analizlere alınmamıştır. Öğrencileri, İsrail'deki yüksek öğrenim veren çeşitli okullardan ve farklı fakültelerden toplama kararı, belirli bir okul veya eğitim alanının ötesinde genelleme yapabilmeye olanak sağladığı için alınmıştır. Dini okullardan katılımcı toplama kararı ise diğer okullarda dindar öğrenci

sayısının çok düşük olmasından kaynaklanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Demografik bilgi formu. Ölçeğin sonunda yer alan bu formda, cinsiyet, yaş, ülke kökeni, eğitim alanı ve laik, geleneksel, dindar (Ortodox) ve aşırı dindar (ultra-Ortodox) şıklarını içeren, dindarlık düzeyini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Ayrıca katılımcılardan destekledikleri partiyi belirtmeleri istenmiştir.

Sağ Kanat Otoriteryanizm Ölçeği (SKOÖ). Altemeyer'in (1988) geliştirdiği SKOÖ, İbraniceye çevrilip, incelenmesi için araştırmacılara sunulmuştur. Tamamıyla katılıyorum ile hiç katılmıyorum arasında değişen dokuz basamaklı Likert tipi 30 maddeden oluşan ölçek, Altemeyer'in 1981'de yaptığı değişiklikleri de içermektedir. Maddelerin yarısı otoriteryan bakış açısını diğer yarısı da karşıt bakış açısını yansıtmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri .89 bulunmuştur. Bu sonuç Kanada, Amerika, Güney Afrika, Batı Almanya ve Avustralya'daki sonuçlarla benzerlik göstermektedir (Altemeyer, 1988, s. 14). Yarım yıl arayla, 31 katılımcıyla yapılan test tekrar test güvenilirliği (.83), Altemeyer'in 28 hafta arayla yaptığı testin sonuçlarıyla benzerdir. SKOÖ'nün İbranice versiyonu hem sağ ve sol kanat destekçilerini hem de bu kanatlar içindeki farklı partilerin destekçilerini ayırt etmiştir. Partinin sağcılık düzeyi arttıkça, destekçilerinin SKOÖ puanları da artmıştır (Rubinstein, 1995).

İşlem

Teknik Üniversite'deki öğrenciler ve Yahudi Üniversitesi'ndeki öğrencilerin yarısı anketleri, ders sırasında, araştırmacının, bir öğretim asistanının veya bir doçentin eşliğinde doldurmuşlardır. Üniversitenin siyasi gruplarına dağıtılan anketler ise, grup etkinlikleri sırasında, grup liderinin onayıyla doldurulmuştur. Grup temelinde öğrencilere

danışmanlık yapan dini sistemin karşı çıkması durumunda ise, katılım için bireysel onay alınmıştır.

Bulgular

Siyasal Görüşler

İsrail'de bulunan 13 partiden 12'si, sağ görüşlü, sol görüşlü ve dini partiler olarak üç gruba ayrılmıştır [Doğanın Kanunu (Law of Nature) adlı parti sağ veya sol kanat olarak gruplandırılmadığından dışarıda bırakılmıştır]. Politik görüş belirtmeyi reddeden (27 kişi) ya da politik görüşü olmadığını belirtenler (26 kişi) ve Doğanın Kanunu Partisi'ni destekleyen bir kişi analize alınmamıştır. Psikoloji, eğitim, sosyoloji, siyaset bilimi, hukuk ve suç bilimi öğrencileri "**sosyal bilimler**"; fizik, bilgisayar bilimleri, matematik, istatistik, kimya ve çeşitli mühendislik bölümlerinde okuyan öğrenciler "**teknik bölümler**"; tarih, köken çalışmaları, kutsal kitap çalışmaları, felsefe ve çeşitli dil bölümlerinde okuyan öğrenciler "**beşeri bilimler**" ve genetik, biyoloji ve tıp öğrencileri "**sağlık bilimleri**" eğitim alanları altında gruplandırılmışlardır.

Siyasal görüşün eğitim alanına göre dağılımı, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişkiye işaret etmektedir, $\chi^2(9, N = 634) = 49.07, p < .00001$. Siyasal görüş ve eğitim alanı arasındaki ilişki (a) sosyal bilimler öğrencilerinin ağırlıklı olarak sol partileri, (b) beşeri bilimlerde, sağlık bilimlerinde ve teknik bölümlerde okuyan öğrencilerin ağırlıklı olarak sağ partileri desteklediklerine işaret etmektedir. Bu sonuçlar, kısmen ilk varsayımı doğrulamaktadır. Sol partileri en fazla destekleyenler sosyal bilimlerde okuyan öğrencilerdir. Diğer üç eğitim alanının, aralarındaki ufak farklara karşın sağ partileri yüksek düzeyde desteklemeleri varsayımlara ters düşen bir sonuçtur. Ancak bu durum, eğitim alanlarını daha belirgin dört gruba bölme işlemini doğrulamaktadır. Dahası, İsrail

üniversitelerinde dini bölümler beşeri bilimler fakültelerinde yer aldığından, bu bölümlerde okuyan öğrencilerin sağ partiler lehine desteği arttırdığı düşünülebilir. Ancak, dini bölümlerde okuyan öğrenciler dışarıda bırakılarak dağılımlar tekrar incelendiğinde de, sonuç değişmemiştir. Bu bulgu, analiz dışı tutulan öğrencilerin sonuçları etkileyecek düzeyde sağ partilerin veya dini partilerin destekçileri olmadıklarını göstermektedir.

Dindarlık Düzeyi

Katılımcıların 485'i kendini laik, 89'u gelenekçi, 117'si dindar ve 4'ü aşırı dindar olarak tanımlamaktadır (4 katılımcı dindarlık düzeyini belirtmemiştir). İkinci varsayımı -dindarlık ve eğitim alanı arasındaki ilişkiyi- test etmek için eğitim alanları aynı dört grupta ele alınmıştır. Dindarlık düzeyinin eğitim alanlarına göre dağılımı bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişkiye işaret etmektedir, $\chi^2(6, N=684)=30.80, p < .00005$. Beşeri bilimlerde okuyan öğrencilerin %50'sinin, diğer fakültelerde okuyan öğrencilerin %12-19'unun kendilerini dindar olarak tanımlamaları, dindarlık seviyesi ile eğitim alanı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Birinci varsayımda olduğu gibi, analizi dini bölümlerde okuyan öğrencileri dışarı bırakarak tekrarlamak sonucu değiştirmemiştir, çünkü, bu öğrenciler kendini dindar veya aşırı dindar olarak tanımlamamaktadır. Bu açıkça, ikinci varsayıma ters düşen ve ayrıca beşeri bilimlerde okuyan öğrencileri kendi başına bir grup olarak ele almayı doğrudan bir durumdur.

SKOÖ Farkları

Üçüncü varsayımı-farklı fakültelerde okuyan öğrencilerin sağ kanat otoriteryanizm düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını- sınamak için öğrenciler 1. ve 2. varsayımların sınanmasında olduğu gibi dört gruba ayrılmış ve eğitim alanlarına göre SKOÖ puanlarına tek yönlü varyans analizi

uygulanmıştır. Ayrıca cinsiyet, yaş ve dindarlık düzeyi kontrol değişkenleri olarak ele alınmıştır

Yapılan varyans analizi, cinsiyet, yaş, dindarlık düzeyi ve eğitim alanının otoriteryanizm düzeyinde etkili olduğunu göstermektedir. Erkeklerin ortalama SKOÖ puanları (M = 4.51), kadınlarından (M = 3.89) yüksektir; yaş ile SKOÖ arasında negatif korelasyon vardır. Dindarlık düzeyine bakıldığında: laik katılımcıların ortalama SKOÖ puanları (M=3.73), gelenekçi katılımcılarından (M = 4.45) düşüktür. Dindar katılımcıların SKOÖ puanları (M = 5.51) ise diğer iki gruptakinden yüksektir. Scheffé testine göre, farklı fakültelerde okuyan öğrencilerin SKOÖ puanları arasındaki anlamlı fark, sosyal bilimler öğrencilerinin SKOÖ puanlarının diğer fakültelerdeki öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, en yüksek ortalama SKOÖ puanı beşeri bilimlerde okuyan öğrencilerindir. Bu sonuç, üçüncü varsayımı kısmen desteklemekte ve beşeri bilimlerde okuyan öğrencilerin sosyal bilimlerde okuyan öğrencilerle değil de ayrı bir kategori olarak ele alınmaları gerektiğini de kanıtlamaktadır.

Tartışma

İsrailli bir örneklemin kullanılması, Amerika'da yapılan otoriteryan kişilik araştırmalarının pek çoğu gibi, kültürel koşulların otoriteryanizmi nasıl etkilediği konusundaki çıkarımları arttırabilir. Çalışmadan, daha önce tahmin edildiği gibi, otoriteryanizmde zamanla ortaya çıkan değişimler varsa, yapıldığı ülkeden bağımsız olarak araştırmalara yansiyacak olan bu değişimler de yordanabilir. Çalışma aynı zamanda, İsrail'de yapılan Weller ve Nadler'ın çalışmasının tekrarlanması olarak görülebilir. Ancak, bu kez çalışma daha geniş bir örneklem ile daha yeni bir otoriteryanizm değerlendirme aracı kullanılarak, iki yeni

değişken eklenerek (siyasal tutumlar ve dindarlık düzeyi) ve farklı bir tarihsel koşulda yapılmıştır.

Sosyal bilimlerde okuyan öğrencilerin otoriteryanizm puanlarının düşük olması ve sol partileri desteklemeleri, İsrail'deki ve ABD'deki önceki çalışmaları doğrular niteliktedir. Weller ve Nadler'in çalışmasından farklı olarak bu çalışmada daha geniş bir örnekleme çalışılması, eğitim alanları arasında daha hassas ve ayrıntılı analiz yapmaya olanak vermiştir. Weller ve Nadler'in çalışmasında birlikte değerlendirilen sosyal bilimler ve beşeri bilimler öğrencileri, bu çalışmada daha önce de belirtildiği gibi ayrı kategorilerde değerlendirilmişlerdir. Ayrı bir kategoride değerlendirilen beşeri bilimler öğrencilerinin siyasal tutumları, teknik bölümler ve sağlık bilimlerinde okuyan öğrencilerinin siyasal tutumlarıyla uygunluk göstermiştir. Ayrıca, bu öğrencilerin aldıkları SKOÖ puanları en yüksektir. Weller ve Nadler, doğa bilimleri öğrencilerinin geleneksel değerlere bağlı ve iç gözlemden yoksun olduklarını, buna karşın sosyal bilimler ve beşeri bilimlerde okuyan öğrencilerinin sosyal değerleri sorgulayan insanlar olduklarını iddia etmişlerdir. - Geleneksel değerlere iç gözlemsel olmayan bir

bağlılık ve böyle değerleri sorgulama eğilimi, sırasıyla otoriteryan kişiliğin ve otoriteryan olmayan kişiliğin özellikleridir- yorumu, doğa bilimleri öğrencilerinin daha yüksek otoriteryanizm puanları almalarının bir açıklaması olarak gösterilmiştir. Weller ve Nadler, Roe'yu işaret ederek, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin insan merkezli uzmanlıkların seçimini yordadığını da ileri sürmektedirler. Ancak, sosyal bilimlerdeki bölümler insan merkezli mesleklerin başında geldiği halde aynı durum beşeri bilimlerde yer alan bölümler (örneğin, dil veya felsefe) için doğru değildir. Dahası, beşeri bilimlerde okuyan öğrencilerin doğa bilimleri öğrencilerinden daha iç gözlemci ve geleneksel değerlere daha az inançlı oldukları iddiasının kuramsal bir kaynağı yoktur. Bu yüzden, bundan sonraki araştırmalar genel eğitim alanları yerine belirli eğitim alanlarına yönelmeli, belki de her alandaki bölümlere tek tek odaklanmalıdır. Ayrıca, tutumların meslek seçiminden önce mi sonra mı oluştuğunu belirlemek için tıpkı Weller ve Nadler'in çalışmasında olduğu gibi yalnızca üniversite 1. sınıf öğrencileri test edilmelidir.